

Majandus- ja taristuministri 28. juuni 2018. a määruse nr 35 „Elutähtsa teenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded vedelkütusega varustamisel“ muutmise eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Majandus- ja taristuministri 28. juuni 2018. a määruse nr 35 „Elutähtsa teenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded vedelkütusega varustamisel“ muutmise eesmärk on täpsustada ja ajakohastada nõudeid, mis reguleerivad vedelkütusega varustamist kui elutähtsa teenuse osutamist. Määruse muudatuste eesmärk on suurendada kütuse kättesaadavust hädaolukorras või muus sarnases olukorras (edaspidi *kriisiolukord*), täpsustada autonoomse elektritoite nõudeid ja laiendada toimepidevuse nõudeid aktsiisilaopidajatele, kes lubavad kütuse tarbimisse, et see Eestisse lähetada. Käesoleva määruse muudatustega kaasneb elutähtsa teenuse osutajatele halduskoormuse kasv, kuna määruse rakendamine eeldab täiendavate kohustuste täitmist, sealhulgas autonoomse elektritoitega tanklate varustamist elektritoite valmidusega, toimepidevuse riskianalüüside ja plaanide täiendamist ning täiendavat teavitamiskohustust. Halduskoormuse vähendamise meetmeid käesoleva eelnõu raames ei rakendata, kuna muudatuste eesmärk on tagada riigikaitse ja julgeoleku seisukohalt oluliste vedelkütuse varustamise vajaduste toimepidevus hädaolukordades.

Määruse eelnõu on välja töötanud ning seletuskirja koostanud Kliimaministeeriumi energeetika osakonna nõunik Anastassia Batulin (625 6359, anastassia.batulin@kliimaministeerium.ee), Kliimaministeeriumi kriisijuhtimise ja infoturbeosakonna juhataja Kristel Siiman (625 6489, kristel.siiman@kliimaministeerium.ee) ja Eesti Varude Keskuse juhataja liige Priit Enok (660 0900, priit.enok@varudekeskus.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist Helen Holtsman (626 2820, helen.holtsman@kliimaministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeletoimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi toimetaja Moonika Kuusk (moonika.kuusk@justdigi.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Punktiga 1 muudetakse § 2 lõiget 2 ja täpsustatakse lähtuvalt vedelkütuse seaduse muudatusest elutähtsa teenuse osutajateks (edaspidi *ETO*) kvalifitseeruvaid kütusemüüjaid ja aktsiisilaopidajaid.

Punktiga 2 täiendatakse § 2 punktiga 3, milles avatakse autonoomse elektritoitega tankla sisu. Seejuures peab autonoomse elektritoitega tankla suutma teenuse katkestuse korral hiljemalt 30 minuti jooksul üle minna autonoomsele elektritoitele, et tagada katkematu ööpäevaringne kütuse müügi ja vedelkütuse kättesaadavus.

Punktiga 3 muudetakse § 3 lõiget 2 ja täpsustatakse, et hädaolukorras või muus sarnases olukorras tagatakse vedelkütuse kättesaadavus eelisjärjekorras tarbijatele, kelle teenuse katkestusega kaasneb vahetu oht inimestele (s.o kiirabi, pääste, politsei).

Punktiga 4 laiendatakse § 3 lõiget 3 ka aktsiisilaopidajale, kellel tuleb sarnaselt vedelkütuse müüjaga samuti teise elutähtsa teenuse katkestuse korral, hädaolukorras või muus sarnases olukorras tagada teenuse toimimine vastavalt hädaolukorra seaduse § 39 lõikes 1 nimetatud elutähtsa teenuse toimepidevuse plaanile.

Punktiga 5 muudetakse § 3 lõiget 4, mille kohaselt tuleb edaspidi nii vedelkütuse müüjal kui ka aktsiisilaopidajal enda toimepidevuse riskianalüüsis ja plaanis lisaks teistele elutähtsa teenuse katkestustele mõelda läbi oma tegevused ka ekstreemsete ilmastikuolude, vedelkütuse varustamiseks vajaliku kriitilise taristu purunemise või selle tehniline rikke, olulise töötaja puudumise, keskkonnareostuse, küberintsidendi, vedelkütuse tarnehäirete või lepingupartneri poolt lepingu mittetäitmise ning hädaolukorra seaduse § 9¹ kohases üleriigilises riskianalüüsis analüüsitud hädaolukorra või muud sarnast olukorda põhjustada võivate ohtude korral. Sarnane ohtude loetelu on kehtestatud ka teiste elutähtsate teenuste puhul ja eesmärk on anda ETO-dele selgemad suunised, millised ohud tuleb kindlasti läbi mõelda.

Punktiga 6 täiendatakse § 4 lõikega 1¹ ja kehtestatakse täpsustatud miinimumnõuded autonoomsete elektritoitega tanklate arvule ja paiknemisele sõltuvalt kütusemüüja tanklate arvust. Toimepidevuse suurendamiseks nähakse igale ETO-st kütusemüüjale ette kohustus kuues tanklas, luua autonoomse elektritoite ühendamise võimekus. Eesmärk on luua tanklavõrgustik, mida saab generaatoritega käivitada, sest vastasel juhul võib vaba generaator küll olemas olla, kuid tanklaga ühendamine eeldab täiendavaid elektrisüsteemide ümberehitustöid, mis kriisiolukorras on aeganõudvad. Selle muudatuse tulemusel laieneb toimepidevuse kohustus seniselt 27 tanklalt 81 tanklani üle Eesti. See on kompromisslahendus, mis saavutati turuosalistega peetud läbirääkimiste tulemusena.

Punktiga 7 muudetakse § 4 lõiget 2 ja täpsustatakse, et autonoomne tankla on autonoomse elektritoitega tankla muudetud definitsiooni kohaselt. Punktiga 7 muudetakse § 4 lõiget 2 ning täpsustatakse autonoomse tankla mõistet kooskõlas muudetud definitsiooniga, asendades selle mõistega „autonoomse elektritoitega tankla“ ja „autonoomse elektritoite valmidusega tankla“. Muudatusega täpsustatakse ka teavitamiskohustuse sisu ja tähtaega ning avalikustamise nõuet.

Punktiga 8 täiendatakse § 4 lõikega 3¹ ja sätestatakse vajadus teavitada Kliimaministeeriumit autonoomse elektritoite valmidusega tankla valmisolekust. Täiendus tehakse, et Kliimaministeeriumil kui vedelkütuse hädaolukorda lahendaval asutusel oleks ülevaade, milliseid tanklaid ja kus piirkonnas on kriisiolukorras võimalik vaba generaatori olemasolul lisaks käivitada.

Punktiga 9 täiendatakse § 4 lõikega 6, millega kehtestatakse aktsiisilaopidajatele kohustus tagada kütuse lubamine Eesti-siseseks tarbimiseks ka elektri- ja sidevõrkude häirete korral vähemalt 72 tunni jooksul. Muudatuse eesmärk on tagada kriitilise taristu toimepidevus ning avaliku huvi seisukohast olulise kütuse kättesaadavus kriisiolukordades, vähendades häirete mõju tarbijatele ja tagades teenuse osutamise järjepidevuse. Samuti loob muudatus eeldused operatiivseks reageerimiseks ning planeeritud häirete korral piisava varu hoidmiseks, et vältida teenuse katkemist. 72-tunnise sihteesmärgi kohaselt peab elutähtsa teenuse osutaja tagama hädaolukorras vähemalt 72 tunni jooksul kogu vajaliku nõudluse katmise ning vajaduse korral rakendama olukorra lahendamiseks ja mõjude leevendamiseks täiendavaid meetmeid või kaasama lisavahendeid (nt võtma kasutusele vedelkütusevaru või kehtestama tarbimisprioriteedid).

Punktiga 10 täiendatakse § 5 lõiget 3 punktiga 4, millega laiendatakse sama lõike kehtivusala. Muudatus aitab selgemalt määratleda reguleeritava teenuse osutajate ringi ning vältida tõlgendamisvaidlusi.

Punktiga 11 muudetakse § 6 selliselt, et sätestatakse elutähtsa teenuse katkestuse lubatud kestus erinevate teenuseosutajate puhul. Kehtima jääb autonoomse elektritoitega tanklate puhul nõue, et tankla töö peab jätkuma vähemalt 30 minuti jooksul pärast elektritoite katkemist. Autonoomse elektritoite valmidusega tanklate puhul peab olema valmidus generaatori o ühendada 60 minuti jooksul. Sama nõue kehtib aktsiisilaopidajale, kes peab elektri- ja sidekatkestuse olukorras vajaduse korral oma tavatoimimise vähemalt 60 minuti jooksul selliselt ümber korraldama, et jätkuks vedelkütuse lähetamine Eesti-siseseks tarbimiseks vähemalt järgneva 72 tunniks.

Punktidega 12 ja 13 muudetakse §-e 7 ja 8 selliselt, et elutähtsa teenuse taastamise korraldus ja elutähtsa teenuse osutamist toetavate teenuste ostmise nõuded laienevad vedelkütuse müüjatelt kõigile vedelkütuse valdkonna elutähtsa teenuse osutajatele vastavalt vedelkütuse seaduse uuele definitsioonile.

Punktiga 14 täpsustatakse § 9 senist vedelkütuse varustamise ulatuslikkust või raskete tagajärgedega katkestusest põhjustatud hädaolukorra tingimusi. Edaspidi on hädaolukorraga tegemist juhul, kui esineb vähemalt üks järgmistest tingimustest:

- 1) vedelkütuse müüja ei suuda tagada autonoomse elektritoitega tanklates katkematut teenust vähemalt 30 minuti või autonoomse elektritoite valmisolekut vähemalt 60 minuti jooksul ning selle tulemusena on teenuse katkemise piirkonnas ohustatud nimetatud prioriteetsetele (kiirabi, pääste, politsei, teised ETO-d, riigikaitse tagajad) tarbijatele kütuse väljastamine;
- 2) aktsiisilaopidaja ei suuda tagada katkematut teenust vähemalt 60 minuti jooksul kuni 72 tunniks ja selle tulemusena on Eestis kütuse tarbimiseks lubamine häiritud;
- 3) katkeb vedelkütusega varustamise tarneahel ja olukorra lahendamiseks on vaja võtta kasutusele riigi vedelkütusevaru või rakendada muid kütust säästvaid meetmeid.

Sellises olukorras hakkab olukorra lahendamist juhtima Kliimaministeerium vastavalt koostatud hädaolukorra lahendamise plaanile.

Punktiga 15 muudetakse § 10 lõiget 1. Muudatusega täpsustatakse elutähtsa teenuse osutaja teavitamiskohustust, sätestades, et:

1. teavitatavaks asutuseks on Kliimaministeerium;
2. määratletakse teavitamise sisu ja kord;
3. teavitada tuleb häirest, katkestusest või nende ohust e-posti teel või hädaolukorra seaduses sätestatud teabevahetuskorra kohaselt.

Muudatuse eesmärk on tagada kriitilistes olukordades kiirem, selgem ja ühtsem teabe liikumine.

Punktiga 16 tunnistatakse § 10 lõige 3 kehtetuks. Käesoleva määrusega reguleeritakse elutähtsa teenuse kirjeldust ja toimepidevuse nõudeid vedelkütusega varustamise juhtudel, volitusnorm ministeeriumi tegevuste reguleerimiseks puudub.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõju

Otsene mõju majandusele avaldub majandus- ja taristuministri 28. juuni 2018. a määruse nr 35 „Elutähtsa teenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded vedelkütusega varustamisel“ kaudu. Eelnõukohased muudatused parandavad kütuse kättesaadavust kriisiolukordades, tõstavad tarneahela vastupanuvõimet ja täpsustavad ettevõtjate toimepidevuskohustusi. Eelnõu mõju on pigem kaudne ning see aitab kaasa määruse eesmärkide saavutamisele.

Eelnõukohase määruse jõustumine võimaldab elutähtsa teenuse katkemist ennetada ja tagada kütuse kättesaadavuse kindluse hädaolukorras või muus sarnases olukorras. Toimepidevuse suurendamiseks nähakse igale ETO-le ette kohustus elutähtsa teenuse osutamise tagamiseks varustada lisaks vähemalt kuut autonoomse elektritoite valmidusega tanklat vähemalt kolmes maakonnas. Seeläbi laieneb toimepidevuse kohustus seniselt 27 tanklalt 81 tanklani üle Eesti. Lisatanklate arvu määramisel on lähtutud avalikest ootustest ning üldhuvi eesmärgist tagada vedelkütuse kättesaadavus võimalikult paljudes piirkondades ka ulatusliku elektrikatkestuse korral, arvestades samal ajal ettevõtjate tehnilisi ja majanduslikke võimalusi.

Eelnõuga nähakse ette, et lisandunud 54 tanklale ei laiene kütusevaru tagamise nõue. Kütusevaru kohustus jääb kehtima senisele kolmele toimepidevale tanklale ETO kohta. Selline lähenemine võimaldab hoida toimepidevuse lisameetmete rakendamise kulud proportsionaalsena, säilitades samal ajal kriitilise tuumikvõimekuse tanklates, millele on seatud kõrgemad toimepidevuse nõuded.

Toimepidevuse kohustusega tanklate arvu suurenemine 81-ni parandab oluliselt vedelkütuse kättesaadavust hädaolukordades ning suurendab riigi valmisolekut ulatuslike elektrikatkestuste ja muude kriiside korral. Seega suurendab määruse rakendamine **elanikkonna kaitset, teenuste järjepidevust ning riigi kriisivalmidust ja julgeolekut**, vähendades hädaolukordade mõju sotsiaalvaldkonnas.

Muu hulgas sätestatakse määrusega, et aktsiisilaopidaja peab tagama katkematu ööpäevaringse kütuse lähetamise Eesti-siseseks tarbimiseks ka olukorras, kus elektri- ja sidevõrkude toimimine on häiritud kuni vähemalt 72 tunniks. Mõju hindamiseks on sektorilt korduvalt küsitud täpsustavat teavet nõude rakendamiseks vajaliku aja- ja ressursikulu kohta, kuid vaatamata mitmele päringule ei ole vastavat sisendit esitatud.

Määruse rakendamisel ei ole olulist mõju riigi välissuhetele, looduskeskkonnale, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, samuti ei ole muud otsest või kaudset olulist mõju.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too lisakulusid või -tulusid ega lisatööd kohaliku omavalitsuse üksustele ega riigile. Määruse rakendamine ei too kaasa lisakulutusi riigieelarvesse. Ettevõtetele on tankla ümberehitustööde eeldatav maksumus 15 000 eurot ning generaatori maksumus samuti 15 000 eurot. Turu-uuring näitas, et kahel turuosalisel (AS Circle K Eesti ja AS Neste Eesti) on juba olemas võimekus varustada kuut lisatanklat autonoomse elektritoite ühendamise võimalusega. Aktsiisilaopidajale seatav kohustus tagada katkematu ööpäevaringne kütuse lähetamine Eesti-siseseks tarbimiseks ka olukorras, kus elektri- ja sidevõrkude toimimine on häiritud vähemalt 72 tunni jooksul, on turuosaliste hinnangul realistlikult täidetav.

Läbiviidud turu-uuring näitas, et mitmel turuosalisel (sh AS Terminal, AS Jetoil, AS Alexela, AS Liwathon E.O.S., AS Neste Eesti ja AS Olerex) on vastav võimekus juba olemas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras. Määruse paragrahvi 1 punktis 6 sätestatud nõue, mille kohaselt peab vedelkütuse müüja elutähtsa teenuse osutamise tagamiseks lisaks varustama vähemalt kuus autonoomse elektritoite valmidusega tanklat vähemalt kolmes maakonnas, jõustub 1. septembril 2026, et tagada ettevõtjatele piisav aeg nõude täitmiseks valmistumiseks.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu Rahandusministeeriumile, Siseministeeriumile, Riigikantseleile ning arvamuse andmiseks Eesti Transpordikütuste Ühingule ja Eesti Varude Keskusele.